

ČECHOSLOVÁCI NA OKRAJOVÝCH BOJIŠTÍCH DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY V ROCE 1941

Ladislav Kudrna

Ústav pro studium totalitních režimů

Úvodem

Nasazení československých vojáků na západní frontě, Středním východě, v severní Africe či na východní frontě stojí oprávněně ve středu zájmu historické obce. Ve stínu slavných bitev a tažení zůstává bojové vystoupení Čechoslováků v jihovýchodní Asii, k němuž došlo v rámci mýty opředené francouzské cizinecké legie. Z mého výzkumu uskutečněného přímo v archivu cizinecké legie vyplývá, že v rozmezí let 1942¹ až 1963 sloužilo v jejich řadách plných 1620 československých občanů.² Můj stručný příspěvek zachycuje osudy dvou našich legionářů.

Alan Roger

Alan Roger se narodil jako Jan Šurý 12. června 1905. Dětství strávil v Brně, kde jeho otec pracoval u soudu, matka byla v domácnosti. On sám byl od svých devatenácti let zaměstnán jako soudní zapisovatel. Mladý muž hodně četl a nedělní odpoledne trávil (podle svých slov) ve společnosti slavného skladatele Leoše Janáčka. Večer vyrážel do divadla či do pestrého světa prvorepublikových kaváren. Bezstarostné dětství a dospívání se projevilo na jeho šťastné povaze. Ve třidvaceti letech však přišel osudový zlom. Tehdy ještě netušil, že zásadním způsobem ovlivní celý jeho život. Poté, co ho nadřízení vybrali pro úřednickou službu na Slovensku, podle jeho vyjádření do blíže neurčeného Zapadákova, rozhodl se podnikat. S nevlastním bratrem Ludvíkem ostatně již delší dobu plánoval, že by se mohli věnovat dovozu a vývozu blíže neurčených komodit. Jednoho dne se mladí snílci chtěli podívat až do Austrálie. Jan jistě netušil, že jako legionář pozná svět, o němž mohl fantazírovat pouze při četbě dobrodružných románů.

V roce 1928 pobývali v přístavním městě Marseille, když spatřili legionáře se slavnou vojenskou příkrývkou hlavy, kepi blanc. Snad to byl mladický vzdor, umocněný výhlídkou na úřednickou kariéru na Slovensku, co uspišilo Janovo rozhodnutí vstoupit do francouzské cizinecké legie.³ Oproti mnohým adeptům měl tu výhodu, že ovládal francouzštinu. Ludvík ho nechtěl nechat samotného a také podepsal pětiletý závazek. V jeho případě hrála při rozhodování nemalou roli nešťastná milostná aférka, vyvíjecí se nečekaným směrem. Legie mu nabízelá úkryt před nedobrovolným manželstvím.

Po výsleších a nezbytných formalitách odpluli z pevnosti St. Nicolas do Tuniska, kde se měli podrobit náročnému výcviku. Jan byl sice v Československu kvůli slabému srdci zproštěn

- 1 V rozmezí let 1831–1942 působilo v legii plných 2 000 Čechů. Ve skutečnosti jich bylo méně, jelikož více než 1 100 osob bylo v legii vedeno „papírově“. Po okupaci českých zemí směřovaly stovky vojenských osob do Polska a odsud do Francie, kde musely podepsat pětiletý závazek do cizinecké legie. Za Velké války prošlo legií 514 Čechů (Francouzi až do šedesátých let 20. století nerozlišovali mezi Čechy a Slováky, respektive Čechoslováky, ale u národnosti uváděli pouze Tcheques). Podrobněji KUDRNA, Ladislav: *Cizinecká legie v dopisech. Autentické svědectví Ladislava Charváta na širším pozadí událostí první vietnamské války*. Rukopis.
- 2 *Centre de documentation historique de la Légion étrangère* v Aubagne (dále jen CDHL), zde Pourcentage des nationalites. Etude pour la periode comprise entre 1831–1942.
- 3 Do legie vstoupili 15. srpna 1928. Srov. Campagnes: Adjudant-chef Sury Jean, Légion étrangère. *Archiv autora*. Za poskytnutí veškerých materiálů a fotografií zde uvedených k Janu Šurému jsem zavázán panu Leonidu Křížkovi, kterému tímto velice děkuji.

vojenské služby, přesto bez problémů prošel lékařskou prohlídkou.⁴ Po vylodění v severní Africe směřoval do Saidu, zatímco Ludvík do Sidi Bel Abbés, od roku 1848 hlavního posádkového města cizinecké legie. Pro službu si zvolili krycí jména: Alan Roger a John Roger. Zatímco pro Alana nebylo prostředí nijak mimořádně tvrdé, John to prožíval zcela opačně. Po několika perných týdnech výcviku se neúspěšně pokusil dezertovat. Chyběl mu totiž alkohol, karty a především mladá žena, což, jak vzpomíná Jan, bylo nad jeho duševní síly.⁵ V tvrdých podmínkách věznice v Sidi Bel Abbés protřpěl 89 dní.⁶ Navzdory svému rebelství se z něj později stal dobrý poddůstojník. Jeho konec odráží spletitost francouzských moderních dějin.

Po pádu Paříže v červnu 1940 sloužil u 6. pěšího pluku cizinecké legie v Sýrii. O rok později jeho pluk bojoval proti jednotkám 13. půlbrigády cizinecké legie přísahající věrnost generálu de Gaullovi. Ludvík Šurý padl v boji zasažen francouzskou kulkou. Měl smůlu, že právě jeho pluk sloužil na území spadajícím pod správu vichistické Francie.⁷

Jan Šurý byl po dvou letech služby v Tunisku poslán k 2. pěšímu pluku do Maroka, kde odsloužil plných deset let a velmi rychle postupoval po hodnostním žebříčku. Na počátku třicátých let 20. století měli zdejší legionáři za úkol vytyčit cesty v pohoří Atlas. Po několika letech služby si v Maroku koupil pozemek, kde se hodlal usadit a prožít klidný zbytek života. Osud s ním však měl jiné plány.

V kritickém roce 1940 měl Jan Šurý (v té době již opět používal své pravé jméno) nastoupit do důstojnické školy. Na štábu ale padlo rozhodnutí vyslat jej do Indočíny, konkrétně do Tonkinu, kam měl doprovodit skupinu nově naverbovaných, mladých Němců. Legie chtěla cizince z nepřátelské země vyvézt z dosahu evropské fronty. Tehdejší francouzská Indočína se skládala z dnešního Vietnamu, Laosu a Kambodže. Tonkin byla jedna z vietnamských provincií. Další byla Annam a kolonie Kočičína.⁸

Původně měl rotmistr Šurý působit ve Vietnamu jako krátkodobý zástup. Vzpomíná, jak mu řekl: „*Pojedeš tam a hned se zase vrátíš.*“⁹ Cesta zpět se ale nečekaně protáhla na 12 let. Vyplul 12. února a 26. března 1940 přistál v Hai Phongu. Od června do listopadu 1940 sloužil v Lang Sonu u 5. pěšího pluku. Poté do ledna 1941 v Kočičíně. Relativní klid skončil 6. ledna, kdy se v rámci 5. pluku zúčastnil bojů s Thajci (Siamci – jak je tehdy Francouzi označovali) na území Kambodže. Ti, povzbuzováni Japonci, chtěli získat nemalou část Kambodže pro sebe. Boje byly občas hodně tvrdé, jelikož Siamci znali výborně tamní prostředí.¹⁰ Na zásah japonské okupační

4 U vstupní kontroly měli bratři lékaři sdělit, že buď půjdou oba, nebo žádný. *Vzpomínky Jana Šurého*. Kopie v držení autora. Dále srov. SERGENT, Pierre: *Les Maréchaux De La Légion. L'odyssée Du 5e Étranger*. Livre, Fayard 1977, s. 267.

5 Tamtéž.

6 Stejně tomu bylo i o dvacet let později, kdy tresty za útěk byly mimořádně tvrdé. KUDRNA, Ladislav: *Bojovali a umírali v Indočíně. První vietnamská válka a Čechoslováci v cizinecké legii*. Ústav pro studium totalitních režimů, Naše vojsko, Praha 2010, s. 43–58.

7 V únoru 1940 byla v Alžírsku zformována 13. půlbrigáda francouzské cizinecké legie. Původně měla být nasazena na finské frontě proti Rudé armádě. V květnu 1940 se vylodila v Norsku, kde po boku Spojenců bojovala s německým Wehrmachtem. Ve Francii se vylodila v den pádu Paříže. Na příkaz vichistické vlády došlo k jejímu rozpuštění poté, co jeden prapor 13. půlbrigády přešel na území neokupované Francie. Tento oddíl pak pod stejným názvem bojoval v Kamerunu, na Somálském poloostrově a s 6. plukem cizinecké legie ve vichistické Sýrii. Legendárním se stalo jeho vystoupení v bitvě u Bir Hakeim. V rámci této jednotky se bitvy zúčastnil i kapitán Otto Wagner (viz text dále). McDONALD, Peter: *Cizinecká legie*. Naše vojsko, Praha 2004, s. 88–89.

8 Francie zahájila expanzi v jihovýchodní Asii v roce 1853. Po litých bojích vznikla v roce 1887 Francouzská Indočína zahrnující čtyři koloniální protektoráty: Tonkin, Annam, Kambodžu a Laos (od roku 1893). Její nedílnou součástí byla i kolonie Kočičína. V Annamu francouzská koloniální správa povolila existenci loutkového císařského dvora. Podrobněji TRUONG, Buu Lam: *Vietnamese Resistance Against the French, 1858–1900*. Yale University Press, New Haven 1967, s. 124–129.

9 *Vzpomínky Jana Šurého*. Kopie v držení autora.

10 Campagnes: Adjudant-chef Sury Jean, Légion étrangère. *Archiv autora*.

správy došlo 3. února 1941 k zastavení palby, protože se situace začala vymykat kontrole a narušila představy Japonska o ovládnutí prostoru jihovýchodní Asie.¹¹

Japonci zvolili pro Indočínu jiný model řízení, než tomu bylo v ostatních dobytých evropských koloniích v Asii a Pacifiku. Administrativní správu země nadále ponechali Francouzům. Významně tím ušetřili vlastní lidské zdroje a mohli se soustředit na válečné úsilí, respektive exploataci nerostného bohatství Vietnamu. Vyjma ojedinělého incidentu v roce 1941 vedle sebe koexistovaly jednotky francouzské cizinecké legie a japonského císařství. Po odbojných Thajcích působili legionářům potíže vietnamští povstalci.

V květnu 1941 předsedal Ho Či Min schůzi ústředního výboru Komunistické strany Indočíny v Pac Bo, čínské vesnici nedaleko vietnamských hranic. Hlavním výsledkem jednání byl vznik Ligy pro nezávislost Vietnamu, obvykle označované jako Viet Minh. Jejím cílem bylo sjednotit všechny nacionalistické skupiny ve společném boji za nezávislost. Navzdory květnovému plénu zůstal Viet Minh izolovaným uskupením v horách severního Vietnamu. Navíc se oddílům cizinecké legie podařilo v průběhu léta 1941 až jara 1942 zničit řadu povstaleckých základů v daném regionu.¹²

Po zklidnění situace si rotmistr Šurý zakoupil výběžek půdy u jihočínského moře, kde se v budoucnu hodlal usadit. Ale ani tentokrát mu nebylo přáno. Na konci července 1941 byl poslán do Tonkinu (předtím krátce sloužil v Kočinčíně, Laosu a znovu Kočinčíně). Jeho novým působištěm se stal předsunutý post, kde jej netrápili ani tak vietnamští partyzáni jako drsné počasí. Ačkoliv máme Vietnam spojen s džunglí a tropickým podnebím, jiná situace panuje v horských oblastech při hranicích s Čínou. V zimě je zde sychravo, studená mlha a hustý, ledový déšť, podobný tomu evropskému se sněhem.¹³ Půda se proměnila v bláto a legionáři trpěli zimou. V neustálé mlze se jim nedařilo rozdělat oheň. Přírodní podmínky také výrazně omezily vojenský jídelníček: „*Vzpomínám si, že jsem měl takový hlad, že jsem jedl krysy. Byly to horské krysy, ale krysy jsou krysy.*“¹⁴

V roce 1942 následovalo povýšení do hodnosti praporčíka. Zkušený legionář byl v listopadu téhož roku pověřen velením disciplinární sekce, čítající devadesát mužů. Oddíl se nacházel v Ha Giang, necelých deset kilometrů od čínských hranic. Tito legionáři byli do jednoho těžcí alkoholici. Podle hodnocení Šurého nešlo o mimořádně špatné vojáky, ale pili při každé příležitosti a hlavně když neměli. Relativně klidný život cizinecké legie v Indočíně skončil 9. března 1945, kdy jejich posty nečekaně přepadly početné a odhodlané japonské jednotky.

Masakr v Ha Giang přežila hrstka legionářů, včetně praporčíka Šurého. Jeho těhotná žena Doan Ngoc Thi se stačila ukrýt v nedalekých horách. Vysvobození z pekla přišlo až 13. září 1945. Manželé se znovu setkali v Saigonu, kde šťastný otec poprvé uviděl svoji půlroční dceru. Jan Šurý měl bez nadsázky z pekla štěstí, jelikož hrůzné podmínky japonského zajetí si vyžádaly stovky legionářských životů. Zranění z bojů, hlad, vyčerpávající práce a mučení si vybraly krutou daň.¹⁵ Za vše mluví skutečnost, že zajatecký lágř v Hoa Binh (asi 60 kilometrů jihozápadně od Hanoje), v němž byl umístěn, dostal posléze v oficiálních análech legie název Tábor pomalé smrti (Camp de la Mort Lente).¹⁶

Šurého kariéra cizineckého legionáře pokračovala v Saigonu, kde až do roku 1947 působil jako šéf vojenské kanceláře. Poté, již jako civilista, našel uplatnění ve francouzské civilní správě

11 Podrobněji GAUDEL, André: *L'Indochine française en face du Japon*. J. Susse, Paris 1947, s. 94–109.

12 BRADLEY, Philip Mark: *Imagining Vietnam & America. The making of postcolonial Vietnam, 1919–1950*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill and London 2000, s. 114–115.

13 Rozhovor s Mgr. Karlem Kučerou o jeho pobytu v Lang Sonu v zimním období.

14 *Vzpomínky Jana Šurého*. Kopie v držení autora.

15 Srov. SERGENT, Pierre: *Les Maréchaux De La Légion*, s. 311.

16 Campagnes: Adjudant-chef Sury Jean, Légion étrangère. *Archiv autora*.

v Laosu. Krátce předtím, než tamní obyvatelé získali nezávislost, opustil v roce 1952 jihovýchodní Asii navždy. Se svou velkou rodinou (měl devět dětí) se usadil na jihozápadě Francie ve Foula-yronnes. Zemřel v dubnu 1995 v pozeňnaném věku téměř 90 let.¹⁷

Nguyen van Vin

Nguyen van Vin se narodil jako František Vaňhara 1. listopadu 1906 v Holešově na Moravě. Byl tedy o rok a půl mladší než Jan Šurý. Jeho kariéra příslušníka cizinecké legie byla v mnoha směrech takřka identická, avšak její konec dramaticky rozdílný. Rodiče (František a Rozálie, rozená Dudíková) pracovali v Holešově jako pomocní dělníci v továrně na nábytek. Práce to byla nelehká a výdělek nevelký. Stejně jako o sedm let starší bratr Josef byl František pokřtěn v místním katolickém kostele. Matka se záhy musela sama starat o obě děti, protože manžel v roce 1908 zemřel.

Po ukončení základního vzdělání se František vyučil obuvnickému řemeslu, ale nakonec skončil jako pomocný dělník v továrně, kde pracovali rodiče, protože v „ševcovině“ nenašel uplatnění. V roce 1925 zemřela i Rozálie Vaňharová a osmnáctiletý František zůstal pouze se svým hluchoněmým bratrem. Rok poté nastoupil povinnou dvouletou prezenční službu. V polovině prosince 1926 odjel z posádky na dovolenou, kterou si bez povolení vojenských úřadů prodloužil. Údajný přísný trest ho přinutil uprchnout z Krnova na Moravě do sousedního Německa. Po odpykání osmidenního trestu za nedovolené překročení hranic ve městě Leobschütz¹⁸ marně hledal práci. Mohla za to i jeho neznalost němčiny. František se z blíže nejmenovaného důvodu rozhodl, že se vydá do Frankfurtu nad Mohanem.

Cestou potkal polského dělníka, s nímž se rozhodl vstoupit do cizinecké legie. Ve Štrasburku, kde sídlila francouzská posádka a náborová kancelář, podepsal 3. března 1927 svůj první pětiletý závazek. Tehdy jistě netušil, že v legii odslouží plných dvaadvacet let. Později uvedl: *„O službě v cizinecké legii jsem toho mnoho nevěděl. Jinou řeč, kterou bych se mohl s ostatními domluvit, jsem neznal a jediný Čech, Antonín Baumrok, toho o cizinecké legii také mnoho nevěděl. Všeobecně se ale říkalo, že v cizinecké legii je to dobré, že se nemusí vůbec nic dělat, jen takovou policii v Africe.“*¹⁹

Z Německa směřoval do Marseille, respektive do pevnosti St. Nicolas, kde panovala přísná pravidla. Po týdenním pobytu v přístavním městě vyplul v březnu 1927 k africkým břehům. Po 36 hodinách se spolu s dalšími legionáři vylodil v Oranu, odkud pokračovali do hlavního posádkového města cizinecké legie, Sidi bel Abbés. Legionářský elév sloužil pod svým pravým jménem, ačkoliv si mohl vybrat krycí jméno i národnost. Služba v cizinecké legii totiž dlouhou dobu byla pro občany Československa trestný čin.²⁰ V případě úmrtí požádal, aby předali zprávu jeho bratru. Stejně jako o dvacet let později, i v roce 1927 obdržel každý legionář premii za vstup do legie. V předválečném období činila 5000 franků, po válce o 570 franků více.

V Sidi bel Abbés se vojáci rozdělili do čet. Vaňhara sloužil s dalšími šesti Čechy.²¹ Po týdnu odjel do Saidy, kde absolvoval náročný šestiměsíční výcvik. Následovalo nasazení v Maroku

17 Archiv autora.

18 Dnes Głubczyce.

19 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond Vyšetřovací spisy – Centrála (dále jen f. MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-190 MV, Jan Polaček a spol., akce „Vietnam“, list (dále jen l.) 14; zde protokol s Františkem Vaňharou ze dne 7. 4. 1951.

20 Změna nastala teprve po vstupu České republiky do NATO (1999), předtím mohl jednotlivec v cizinecké legii sloužit pouze při udělení povolení od prezidenta republiky jakožto vrchního velitele ozbrojených sil.

21 Vaňhara jmenoval tyto legionáře: Frolík, Vála, Antonín Dvořák, Antonín Baumrok, Červený, Orlov (zřejmě krycí jméno). Posledně jmenovaný měl mezi legionáři špatnou pověst. Jako desátník sloužil v Sidi bel Abbés v posádkovém vězení, kde trýznil své svěřence. ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-190 MV, Jan Polaček a spol., akce „Vietnam“, l. 162; zde protokol s Františkem Vaňharou ze dne 7. 4. 1951.

u 4. pluku, kde se vyznamenal v bojích s arabskými povstalci. V roce 1933 byl povýšen do hodnosti desátníka. Předtím podepsal další pětiletý závazek. Když se dozvěděl, že hledají dobrovolníky pro službu v Indočíně, neváhal a přihlásil se. V úvahu přicházeli pouze legionáři s vynikajícím záznamem služby, zahrnující dva a půl roku na marocké „frontě“. Po důkladných lékařských prohlídkách mohl být Vaňhara nasazen v jihovýchodní Asii.

Indočína legionáře lákala. Žold byl vyšší než v severní Africe, náklady na živobytí nižší a odbojní Vietnamci²² méně nebezpeční než Arabové. V únoru 1933 vyplul transport s 800 legionáři z Oranu do Hai Phongu. Vaňhara byl přidělen k 10. četě, 5. pluku, sídlící ve Viet Tri. Záhy se oženil s mladou Hoang Thi Thin a v září 1934 se šťastnému páru narodila dcera Maria Nhien.²³ Po dvou letech odplul zpátky do Alžírsko, aby v březnu 1937 podepsal další pětiletý závazek. Začátkem roku 1938 se znovu přihlásil k službě v Indočíně. Ke své spokojenosti opět nastoupil ke své jednotce a za svou svědomitou službu byl povýšen do hodnosti četaře.

Po pádu Francie odjel s 10. četou do Lang Sonu, nedaleko čínských hranic. Legionáři měli za úkol zabránit vstupu japonské armády do Siamu a Barmy. Právě v okolí Lang Sonu došlo ke střetu, když japonská 5. divize 22. armády zaútočila na francouzský post v Nam Quan. Svévolnou operaci ukončil příkaz samého císaře Hirohita. Podle Vaňharova svědectví trvaly boje několik dní. On sám obdržel další válečný kříž, když jako dobrovolník předával rozkazy od jednoho praporu k druhému. Japonské jednotky poté sídlily poblíž legionářských posádek. Důstojníci císařské armády si dobře spočítali, jak dlouho bude jejich vojákům trvat cesta k opěrným bodům francouzské koloniální správy.

Nedlouho po incidentu v Nam Quan byly dva prapory včetně Vaňharova vyslány na thajské hranice, kde došlo k prudkým střetům mezi legionáři a Thajci. Za nasazení v Kambodži Vaňhara obdržel svůj pátý válečný kříž. S nasazením vlastního života zachránil svého raněného kapitána před zajetím, a zřejmě tedy před jistou smrtí. V roce plném ozbrojených potyček dosáhl Vaňhara hodnosti rotného.

Svůj čtvrtý pětiletý závazek podepsal 3. března 1942. Úspěšně ukončil poddůstojnickou školu a byl povýšen do hodnosti rotmistra. Dále obdržel nevyšší vyznamenání pro řadového příslušníka cizinecké legie: Médaille Militaire.²⁴ V citaci se uváděla chrabrost před nepřítelem a 15 odsloužených let.

V březnu 1945 upadl rotmistr Vaňhara do zajetí. Mnozí legionáři bojovali doslova do posledního náboje. Jenom v Hanoji padlo 115 japonských vojáků. Japonci následně neváhali použít ani bojový plyn. Mnoho zajatých legionářů zabil kulometry, bodáky či je ubili pažbami zbraní (53 přeživším obráncům Dong Dangu, poslední francouzské pozice držené ještě 12. března, byly setnuty hlavy nebo byli ubodáni k smrti). Jenom v den japonského převratu (9. března) bylo zabito nebo zmizelo na 2 100 důstojníků a členů mužstva. Dalších 15 tisíc (12 tisíc Evropanů) příslušníků francouzských sil v Indočíně Japonci internovali. Tisíce jich nepřežily věznění. Na 220 francouzských civilistů bylo zavražděno nebo zemřelo v japonském zajetí. Francouzský velitel v Indočíně, generál René Lemonnier, byl 12. března 1945 popraven společně s rezidentem Camillem Auphallem. Zdecimované zbytky francouzských sil v počtu 5 700 mužů (včetně 2 469 Evropanů) se vydaly na strastiplný ústup do sousední Číny.²⁵

22 V roce 1930 a 1931 proběhlo v deltě Rudé řeky v severním Vietnamu neúspěšné povstání proti francouzské koloniální správě, jehož geneze začala 10. února 1930 v pevnosti Yen Bay mezi příslušníky koloniální armády. Podrobněji DUIKER, J. William: *Ho Chi Min*. Nakladatelství Jirí Buchal – BB/art, Praha 2003, s. 142–169.

23 Podrobněji KUDRNA, Ladislav: Akce „Vietnam“. První repatriační transport Čechoslováků z Vietnamu do vlasti. *Paměť a dějiny*, 2010, č. 2, s. 28.

24 Jan Šurý byl držitelem téhož vyznamenání, plus jedenácti dalších. Décorations: Adjudant-chef Sury Jean, Légion étrangère 1928–1947. *Archiv autora*.

25 Podrobněji MARR, G. David: *Vietnam 1945. The Quest for Power*. University of California Press. Berkeley and Los Angeles, California 1995, s. 50–69.

Stejně jako Šurý, přežil Vaňhara šest hrůzných měsíců v zajateckém táboře v Hoa Binh.²⁶ Po nezbytné rekonvalescenci jej poslali do Saigonu. Byla to doba, kdy do Indočíny proudily čerstvé francouzské posily a Viet Minh vyvíjel aktivitu na diplomatickém a posléze bitevním poli. Partyzánské přestřelky záhy přerostly v rozsáhlý konflikt, známý jako první vietnamská válka (1946–1954). Na jeho konci již rotmistr Vaňhara chyběl. Jako velitel třináctičlenného družstva se zúčastnil řady akcí proti Viet Minhu. Při jedné z nich padli jeho muži do nepřátelské léčky a probíjeli se z ní plných pět hodin. Čtyři legionáři zahynuli a Vaňhara obdržel další válečný kříž za statečnost v boji s nepřitelem.

Začátkem března 1949 skončila služba, k níž se před pěti lety zavázal. Další, tentokrát dvouleté nasazení v legii odmítl. Hodlal sice nadále zůstat v Indočíně, ale pouze jako civilista. Jeho nadřízeným se jeho rozhodnutí ani v nejmenším nezamlouvalo. Francouzská zpravodajská služba totiž s největší pravděpodobností věděla, že Vaňhara žena spolupracovala s Viet Minhem, kde sloužil i její bratr. Vaňharu ostatně několikrát přemlouvali, aby přeběhl na druhou stranu. Velitelství legie jej chtělo poslat do Alžírsko, odkud by jako francouzský občan odplul do Francie.

Po patnácti letech služby mu vznikl nárok na vojenskou penzi. Za svoji dlouhou legionářskou kariéru získal jedenáct vyznamenání.²⁷ Nevím, zda měl možnost vzít si s sebou z Vietnamu i svoji rodinu. Jeho dceři bylo patnáct let a on sám strávil v jihovýchodní Asii takřka třetinu svého života. Nepřesvědčilo jej ani nabízené povýšení a zvýšení platu. Nakonec zvolil radikální řešení a na konci dubna 1949 přešel k Viet Minhu. Jelikož nepůsobil aktivně v řadách legie, nemůžeme přísně vzato hovořit o zběhnutí. Pokud by jej však na cestě k Vietnamcům zadržela francouzská hlídka, mohl očekávat nejvyšší trest.

Podle svých slov byl v řadách Viet Minhu velmi aktivní, zejména propagandisticky. Vietnamské jméno Nguyen van Vin obdržel během svých protifrancouzských aktivit. Na konci srpna 1950 byl z Vietnamu vypraven repatriační transport s bývalými legionáři pocházejícími ze spřátelených „lidově demokratických“ režimů. Do Československa putovali čtyři muži, včetně Františka Vaňhary. Do Prahy dorazili na konci března 1951.²⁸

Můžeme předpokládat, že Vaňhara zažil po návratu do staré vlasti kulturní šok. V průběhu pětadvaceti let se Československo změnilo takřka k nepoznání jak po „duševní“, tak „materiální“ stránce. Mnichovské události, druhá republika, německá okupace a komunistický puč představovaly pro bývalého legionáře takřka neznámé pojmy.²⁹ Chyběl mu společný válečný prožitek většinové české populace. Na opačném konci světa prožil zcela jinou válku. Nevíme, zda stále plynule ovládal češtinu. Do zahraničí utekl jako dvacetiletý mladík a vrátil se jako pětáctýřicetiletý muž. Většinu života prožil ve francouzsko-orientálním prostředí, kde mateřský jazyk nevyužil. Zřejmě ani neudržoval písemný kontakt se svým bratrem. Po své „dezerci“ nechtěl z Vietnamu odjet, ale hodlal tam žít se svou rodinou. V Československu roku 1951 si tak bez nadsázky musel připadat jako na cizí planetě. Naneštěstí se mi nepodařilo zjistit, zda se po skončení války znovu setkal s milovanou ženou a dcerou. Archivní stopy končí tam, kde byl se svými souputníky propagandisticky využit při tiskové konferenci pořádané Ministerstvem národní bezpečnosti v červnu 1951.³⁰

26 Předtím byl umístěn v táboře Viet Tri.

27 Podrobněji KUDRNA, Ladislav: Akce „Vietnam“, s. 32–36.

28 Podrobněji KUDRNA, Ladislav: Živí záviděli mrtvým. Českoslovenští dezertéři a zajatci ve vietnamských zajateckých táborech 1949–1951. *Paměť a dějiny*, 2010, č. 4, s. 46–47.

29 V řadách Viet Minhu sice prošel marxistickým kurzem, ten však mohl stěží nahradit osobní zkušenost s totalitní diktaturou.

30 Podrobněji KUDRNA, Ladislav: Propagandistické využití bojového nasazení Čechoslováků v Indočíně. In: *Od svobody k nesvobodě 1945–1956*. Vojenský historický ústav, Praha 2012.

Zatímco většina Čechoslováků v uniformách bojovala v roce 1941 s tradičním německým (italským)³¹ nepřítelem, jiní sváděli bitvy ve zcela odlišných poměrech, respektive s jinými protivníky. Válka měla mnoho podob. Za pozornost stojí, že někteří Čechoslováci se koncem roku 1941 v řadách americké armády zapojili do bojů s japonskými jednotkami. Stejně tak jiní českoslovenští občané sloužili v roce 1941 v cizinecké legii v severní Africe.

Jedním z nich byl i kapitán Otto Wagner. Prezident Edvard Beneš udělil 10. března 1941 několika důstojníkům povolení ke vstupu do armády Svobodných Francouzů generála Charlese de Gaulla. Kapitán Wagner byl jedním z 28 nezařazených a značně rozhořčených příslušníků důstojnického sboru na britské půdě. V listopadu 1940 tito muži předali prezidentovi stížnost na nepružnost československého vojenského velení. Otto Wagner byl posléze přidělen ke 13. půlbrigádě cizinecké legie, u níž oslavil Vánoce třetího válečného roku. Do svého deníku si poznamenal: „*V duchu zalétám domů, rád bych věděl, jsou-li matka a bratři ještě naživu. Francouzští občané z Indie poslali vánoční balíčky pro mužstvo – cigarety, svetry, pamlsky... Každý legionář dostal balíček a ještě jich šest zbylo, ty jsem vrátil na brigádu... Maně vzpomínám, jak to dopadlo, když v roce 1939 poslali američtí krajané vánoční nadílku československým vojákům do Francie... Každý měl dostat 200 cigaret a nějaké drobnosti. Balíčky ležely ještě v únoru v Paříži na československé vojenské správě. Když konečně počátkem března došly k jednotkám, chybělo jich tolik, že se důstojníci museli vzdát svých balíčků, aby dostalo nadílku alespoň mužstvo. Zato pánové na vojenské správě měli ještě dlouho co kouřit.*“³²

V létě roku 1942 se zúčastnil tvrdých bojů o Bir Hakeim při spojenecké obraně Gazalské linie. Mimochodem, jako jeden z mála českých vojáků bojoval osudného 10. června 1942 se zbraní v ruce a zabíjel německé nepřátele. Jak známo, onoho dne byly v okupovaných českých zemích vypáleny Lidice.

Dalším Čechem bojujícím ve stejné bitvě byl kapitán Richard Zdráhala. Nesloužil však v cizinecké legii, ale jako velitel protitankové baterie u praporu námořní pěchoty, 1. brigády Svobodných Francouzů. Na rozdíl od svého spolubojovníka neměl tolik štěstí. Nepodařilo se mu probít z nepřátelského obklíčení³³ a 11. června 1942 upadl do německého zajetí. Ve svých pamětech zaznamenal prudké boje předcházející dobytí Bir Hakeimu: „*Naše situace se zhoršuje. 2. června provádí nepřítel letecké útoky jeden za druhým po celý den. Prožíváme hotové peklo mezi svištěcími střepinami bomb.*“³⁴ Zbývá dodat, že kapitán Zdráhala přežil zajateckou kalvárii a 16. dubna 1945 se za dramatických okolností dočkal osvobození z přísně střeženého tábora Oflag IVc v Colditzu.

31 V říjnu 1941 naši vojáci bojovali u Tobruku (v rámci Československého pěšího praporu 11. – Východního) právě s italskými jednotkami.

32 WAGNER, Otto: *S cizineckou legií proti Rommelovi*. Naše vojsko, Praha 1970, s. 13–14.

33 Kapitán Wagner měl štěstí, že v jeho jednotce sloužili Němci, díky nimž se podařilo legionářům probít ze zajetí: „*Zaujímáme potichu sestavu ve tvaru klínu. Jako hlídka půjde vpředu první družstvo seržanta D. Je původem Němec. Za družstvem velitel 1. čety a po jeho obou stranách zbylá družstva první čety. Pak jdu s pomocnou četou, druhá četa jde vpravo od nás, stupňovitě doprava, třetí četa vlevo, stupňovitě doleva. Za chvíli je slyšet: „Halt, wer da?“ Seržant pohotově odpovídá: „Halts Maul, du Trottel!“ Slyšíme tlumené hlasy. Tři Němci mají nůž v těle. Formace se nám trochu zhušťuje. Mám pocit, že jsem uprostřed smečky vlků. [...] Mlha se pravidelně rozptylovala vždy po deváté. Ted je poledne a stále nás chrání. Cožpak On má čas se postarat o 79 chlapů, kteří se probili z pekla? Kdyby jen probili, ale oni se vlastně noži prořezali!“* Tamtéž, s. 112–113.

34 ZDRÁHALA, Richard: *Válčil jsem v poušti*. Naše vojsko, Praha 1990, s. 104.

František Vaňhara jako příslušník
Viet Minhu
Zdroj: ABS

Jan Šurý (první sedící zprava) se svými kolegy v Maroku
Zdroj: Archiv Leonida Křížka

Střelecký výcvik legionářů v Alžírsku na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století
Zdroj: Archiv Jaroslava Čvančary

Legionáři ve vietnamské krajině
Zdroj: Archiv autora

Pohřeb neznámého Čecha, příslušníka cizinecké legie, v Indočíně
Zdroj: Archiv autora

Jan Šurý se svou rodinou
a otcem
Zdroj: Archiv Leonida Křížka